

EGY ISMERETLEN VITÉZ-KÓDEX A HANNOVERI KIRÁLYI KÖNYVTÁRBAN.

DR. GULYÁS PÁLTÓL.

(Egy szöveggközi hasonmással.)

Weinberger Vilmosnak a Corvinákról szóló összefoglaló jegyzéke, melyet a Magyar Könyvszemle 1908. évfolyamában behatóbban ismertettem,¹ kétségkívül jó szolgálatot tesz abban az irányban is, hogy az általa összeszedett s lelkiismeretes gondolat megrostált adathalmaz biztos alapot nyújt a továbbkutatáshoz s újra fölébresztette a külföldi szakemberek már-már ellankadó figyelmét bibliofil-királyunk gyűjteményének szétszórt maradványai iránt. Ez az állításunk nem pusztá föltevés, hanem való tény, melynek első pozitív eredményét a következőkben ismer-tetjük olvasóinkkal.

Hugo Rabe, hannoveri gimnáziumi tanár, a *Deutsche Literaturzeitung* 1909. évi 35. számában² Weinberger dolgozatának ismertetése kapcsán a következő figyelemreméltó nyilatkozatot teszi: «Die Königliche Bibliothek in Hannover besitzt nur zwei Klassiker-Handschriften, Perg., beide aus der 2. Hälfte des XV. Jahrh. (im Katalog falsch datiert), bei keiner ist der ursprüngliche Einband erhalten. Ich fand gleich bei beiden eine Aporie, deren Lösung ich von W. erwarten würde. W. erwähnt I. S. 68 bei Gelegenheit der Vitéz-Frage die Unterschrift einer Plinius-Handschrift: «Bud' 1464 may 23. Finis». Hannoveranus 505 (Ciceronis De fató; Timaei Locr. De princip. rer. I.; dann in etwas anderem Schriftcharakter Rutilii Palladii Tauri Aemiliani De insitione) trägt f. 16 v. die Unterschrift (nicht von Texthand) «visa. Bud.' 1464 22 Jul'» und f. 28 r: «finis. 1464. prima septembr.». Das Zusammentreffen in Ort und Zeit ist gar zu auf-

¹ 359—362. l. ² 2193—2194. h.

fällig: hängt der Hannov. mit Vitéz, dem Erzieher des Matthias Corvinus, zusammen? — Hannov. 506 enthält Martial; Ränder stark beschnitten; Titelblatt von prächtigen Guirlanden umrahmt (auch jeder weitere Buchanfang zierlich geschmückt), in der Mitte der unteren ein goldener leerer Kreis, von 4 Putten gehalten. Ein Besitzer ist eingetragen: «Henning Wesemann Sere-nissimi Camerarius, Hannoverae 1673». Im Katalog S. 87 ist die Mitteilung eines Bibliothekars aus dem Jahre 1789 erwähnt, der «als eine unverbürgte Sage irgendwo gelesen haben sich erinnert», die Handschrift stamme aus der Bibliothek des M. C. Was ist davon zu halten? Wer die sicheren Corviniani kennt, würde sogleich feststellen können, ob der Schreiber und der ausschmückende Künstler der Martial-Handschrift in jenen wiederkehren, ob die z. T. griechischen Randbemerkungen desselben oder die Notizen in der Cicero-Handschrift von Vitéz herrühren; dann könnte er schon mit einer gewissen Wahrscheinlichkeit weiter urteilen».

Rabe e sorait olvasva, rögtön megkerestem a hannoveri kir. könyvtár igazgatóságát, a mely a M. N. Múzeum közvetítésével a legnagyobb készséggel bocsátotta rendelkezésemre a szóbanforgó két kódexet könyvtárunkban leendő használatra. A közelebbi vizsgálat s a Széchényi Orsz. Könyvtárban levő Vitéz-kódexsel való egybevetés kétségtelenül megállapította, hogy a IV:505 jelzésű kézirat egykor Vitéz János tulajdonában volt. A kódex részletes leírása a következő:

Üres előzéklap hártýából; *a* oldalán ★ Bibliotheca | Regia | Hannoveriana feliratú ellipszis-alakú bélyegző, *b* oldalán XVIII. sz. kézzel a következő bejegyzés: Huic Volumini adherent | 2. Timaeus Locrenfis *de principijs rerum.* | 3. Rutilii Palladii Tauri Amiliani *de Infitione* liber ad Pafiphilium virum doctiffimum.

1^a l. (vörössel:) M. T. Ciceronis Liber Perydmanton | ideft de Fato feliciter incipit. | (feketén:) [Q]¹ VIA PERTINET ad mores | etc. 17^a l. (vörössel:) Timei Locrenfis de pncipys re4. Li. p̄m⁹ | (feketén:) [T]² | IM/EVS | Locrenfis hæc in q. duas | 28^b l. üres. Középutt a már leírt könyvtári bélyegző. 29^a l. RVTILII.

¹ A kezdőbetű részére három soron át üres tér hagyatott s a Q író-nal van bejegyezve.

² A név többi verzális betűjével egyenlő magasságú üres tér.

PALLA . DII | TAVRI . AEMILIANI . DE | JNSITIONE . LIBER .
AD | PASIPHILVM . VIRVM . | DOCTISSIMVM . JNCIPIT | []

Neq; i illo iari p quod ferat athomus quicq; fuisse cae
 curca no ereptione ferret neq; in ipa athomo mo
 tionis aliqd factu est / Quao bre nales motu sui pon
 deris non tenent . Ita ut cu attulisset nlla; cam
 q ista declinacoe efficit tame aliquid dice sibi
 videt . Cum id dicat q ouim metes aspnet ac
 respuat . Neq; vero quisq; magis confirmare mihi
 videt non modo fatu ver; et necitate ouim
 ver; sustulisseq; motus animi uoluntarios q
 hic qui alit oblitet fato . fateet se no potuisse mihi
 ad has cometicias declinaciones confugisset .
 Nam si athomus ut grauitate ferant tributum
 est necessitate nature q omne pondus nulla
 re impediante moueat et feratur necesse est .
 Illud quoq; necesse est declinare quibus atho
 mis uel si uult omnibus . naturaliter .

visa Bud' 1464
22 Jul.

A hannoveri Vitéz-kódex 16^b lapja.

Abes aliud indulte fidei testimoniū pro | stb. 34^b l. üres, középütt
 könyvtári bélyegzővel.

Kisnegyedretű hártayakódex, melynek lapjait helyenkint a penész erősen megrongálta. A kódex 34 levélből áll, mely öt ívbe van fűzve. Az első két ív quaternio, a három utolsó ternio. Az ívek kezdő lapjai alul középpütt meg voltak számozva, de átkötéskor a könyvkötő kése a számok alsó részét lemetszette. A lapok szélessége jelenleg 145 mm, magassága pedig 205 mm. Az 1—28. leveleken található két értekezés a XV. sz. közepére tehető humanista betűkkel van írva s a sorok vonalozva voltak. A sorok száma a 8^a lapon 21. A 29—34. levélen található szöveg, melynek hártayája a nedvességtől legtöbbet szenvedett, más, kevésbé gyakorlott, kevésbé csinosan dolgozó másoló kezére vall. E résznél a vonalozás nyomai már alig láthatók; a sorok száma is több egy-egy lapon; így pl. a 30^a levélen 23. Lehet, hogy a harmadik rész később került a kötetbe, de mindenesetre már a jelen kötés előtt is egyesítve volt az előbbi két részszel, a mit az utolsó ternio folytatólagos, egy kéztől eredő ívjelzése mutat. Vitéz korában még nem tartozott a kódexhez, mert javító jegyzeteivel nem találkozunk benne.

Vitéz sajátkezű bejegyzései a másolóétól betűtípusukkal ütnek el; ezen kívül itt is találkozunk a Vitéz által átolvasott kéziratokra jellemző, kacsaringósan kezdődő s ugyanígy végződő, de középpütt egyenes vonalakkal, melyekkel egy-egy részletet a lap szélén megjelölt. A 16^b lapon, Cicero értekezésének végén a következő jegyzetet olvassuk: *visa. Bud' 1464 | 22 jul'. (l. a hasonmást).* A 28^a lapon pedig, a melyen Timaeus értekezése végződik, ez áll: *finis 1464 p^a Septēbris.* A Vitéz által emendált többi kódexen a végső bejegyzés mellett rendszeren kitett Jo. hiányzik ugyan, de e bejegyzéseknek, egyéb, kétségtelenül Vitéz kezétől származó bejegyzésekkel történt összevetéséből teljes biztonsággal megállapítható, hogy az ő kezeirásával van dolgunk. Ehhez járul még az a körülmény is, hogy 1464-ben Vitéz János, akkor még váradi püspök, hosszabb időt töltött Budán s ugyanez évben emendálta Plinius leveleit, melynek kódexét a bécsi udvari könyvtár őrzi.¹ A használt tinta színe lilába játszó vörös.

Ez a XVIII. sz.-i. szegényes félborjúbörkötésben meghuzódó

¹ V. ö. Fraknoi Vilmos Vitéz János könyvtára. Magyar Könyvszemle. 1878: 19. és 194. l.

kötetke ép oly szürke belső kiállításra, mint külső megjelenésre. Vajjon belekerült-e a nagy király pazar könyvtárába s ennek roncsaival szóródott-e szét Európában s került kalandos hányattatás után a hannoveri könyvtárba, nem bizonyos, de valószínű.

A hannoveri könyvtár IV : 506 jelzésű kódexe, melyet Rabe mint esetleges Korvin-kódexet említ, igen finom hártýára írt latin kézirat a XV. sz. második feléből, tetszetős XVII. sz.-i aranyozott sötétpiros szattyánbörkötésben. Czimfelírása az 1^a lapon: M. Valerii . Martialis . | Epigrammaton liber Prim' | incipit foeliciter . | A keretrajz csinos, de egészen sablonszerű. Alsó részén szöke amorettek tartják a ezimer befogadására szolgáló aranykarikát, mely kitöltetlenül maradt. A kódex méretei: 189×107 mm; a levelek száma: 208. A kódexen semmi nyoma sincs annak, hogy valaha Vitéz János vagy Mátyás király birtokában lett volna s így az a kései, közelebbi forrás megjelölése nélkül szükölködő hagyomány, melyet a kézirat származására vonatkozóan Rabe a hannoveri kir. könyvtár kéziratának katalogusa nyomán föllevenít, nem más, mint pusztá szóbeszéd, a hagyomány följegyzőjének szavai szerint: «eine unverbürgte Sage».